

nek), amelyet a modern építészet betöltött. Lehet, hogy mindehhez a szintetizáló nemzeti építészetekről való lemondás szükséges. Addig is ezekben az egyéni alkotásokban kell felfigyelnünk az építészetben belüli törekvésekre.

HARKAI Imre

KIÁLLÍTÁS

SZÍNHÁZI PLAKÁTOK KIÁLLÍTÁSA

A Sterija Játékok, a jugoszláv színházak 30. szemléje alkalmával rendezték meg Újvidéken *A jugoszláv színházi plakát- és grafikai művészet 5. tárlatát*. A rendezvény triennále jellegű; a mostanin az 1982 és 1984 között keletkezett produkció került nyilvánosság elé.

Ezzel egyidejűleg — ugyanott, a Vojvodina Üzleti- és Sportközpontban — nagy méretű visszatekintő kiállítás nyílt *Korszerű jugoszláv színházplakát* címen. A Stane Bernik válogatta anyag a felszabadulást követő első komolyabb nekilendüléstől, pontosabban az 1946-tól datálódó plakátműveket vette tekintetbe, azzal a megfontolással és céllal, hogy valami módon érzékeltesse azokat a kezdeti próbálkozásokat, csírákat, melyekben a hatvanas évek végén felnőtté váló és a hetvenesek folyamán

Baráth Ferenc: Falstaff, 1982

definitíve európai szintre emelkedett modern színházi plakát valamiképpen ideálját tiszteli. A több mint százötven alkotásnak akár időrendi, akár esztétikai-szakmai elemzése jóval körültekintőbb elemzést igényelne, ezért szóljunk néhány szót a legújabb színházgrafikai megvalósulásokról.

Már előljáróban le kell szögezni, hogy Jugoszláviában a színházi intézmények többsége igen mostohán bánik az alkalmazott grafikának azokkal a szolgáltatásaival, amelyek nélkül a korszerű színházi propaganda ma már elképzelhetetlen. Az ilyen, sajnos hatalmas többséget képező színházak után következnek azok a színi intézmények, amelyek már eljuttattak annak a felismeréséig, hogy a jó plakát nemcsak figyelemkeltő, közönségcsábító eszköz, hanem szerves, kiegészítő része egy-egy műsoron szereplő darabnak, amely sajátos vizuális nyelvével még hozzátesz valamit a darab mondanivalójához, tartalmi vonatkozásaihoz — nem egyszerű illusztrátora az apropóját képező drámamagnak. Végül azokat a színházakat vehetjük számba — persze, ezekből van a legkevesebb —, amelyek nemcsak korhű plakátokra, poszterokra tartanak igényt, hanem számottevő áldozatot hoznak a színházi intézmény jellegét, profilját transzponáló grafikai identitásforma egészének a kialakításáért, beleértve ide a műsorfüzeteket, a színházi emblémát, a belépőjegyeket, a sajtó-reklámot stb.

Ez utóbbiak közé tartoznak: a hetvenes évek második felétől az Újvidéki Színház, melynek grafikai identitásrendszerét Baráth Ferenc dolgozta ki; a spliti Horvát Nemzeti Színház az új Bučan-sorozattal, amely — a tavalyi Velencei Biennálén tapasztalhattuk — nemzetközi visszhangra lelt, továbbá a belgrádi Atelje 212 Miodrag Knežević formaterveivel. A színházi plakát kiemelkedő ápolói közé sorolható még a varaždini August Cesarec Népszínház, a kranji Prešernovo gledališče, a zágrábi Teatar ITD, a rijekai Ivan Zajc Népszínház, valamint a ljubljanoi Városi Színház. Az utóbbi években a szabadkai Népszínház által is történtek korszerűsítő kezdeményezések a plakáttervezésben.

A színház grafika-gazdagsága, modernsége és grafikai-nyomdai minősége legtöbbször az anyagiaktól függ, vagyis attól, hogy egy színházi intézmény mennyit tud és hajlandó eszközeiből kiválasztani erre a célra. Persze, önmagában a pénz sem elegendő, amikor a műsorpolitika — vagyis a „ház” politikája — még nem ismerte fel, hogy egy-egy eljátszott és levett darab nemcsak a színikritikákban él tovább, hanem a plakátokban úgyszintén. Nemesgy példa van rá, hogy egy-egy, ma már jelentős grafikusunk éppen valamelyik színház alkalmazottjaként, munkatársaként szerzett rangot és megbecsülést — magának éppúgy, mint a műfajnak —, esetleg szuverén művészetének alapmotívumait építette a színházi grafika sajátos formanyelvébe.

Eszközgazdagság tekintetében valóban bő a választék: a klasszikusnak tekinthető rajzelemeken kívül a szerzők többsége szívesen alkalmaz fotóapplikációt, kollázsolást és montázsolást, de akad példa a tiszta fotó-

Boris Bučan: Tűzmadár — Petruska, 1983

használatra is (például Branko Bačanović: *Tangó*). A fényképelemek lágy raszterfelületeit az élesebb grafikai felületekkel különösen a második díjra érdemesült Baráth Ferenc alkalmazza sikeresen; újabban egyre többször négyszínmegoldásban. Baráth anyaga valóban meggyőző, de ami talán legbátorítóbb, hogy plakátművészeti munkássága egyre felfelé ívelőbb, nyelvilleg letisztultabb, mondanivalójában lényegretörőbb, mint néhány esztendővel ezelőtt. Legjobb plakátja is az utóbbi időszakban készült; nevezetesen az *Édes Annáról* van szó.

Az első díjazott Boris Bučan érdemeinek egyike, hogy a színházplakát méreteit négyszeresére-hatszorosára növelte, tehát eleve a modern nagy-

város méreteihez dimenzionálta, másrészt egy olyan nyelvi stílust sajátított el, amely számtalan módon kötődik a jelenkor időszerű képzőművészetéhez. Plakátjain a piktúra, a látvány szinte degradálja a szöveget, a konkrét vonatkozások adattárát.

Nemzetközi jellegénél fogva ugyan nem szerepelhetett a szemlén, de semmi esetre sem hagyható szó nélkül Slobodan Mašić belgrádi grafikai formatervezőnek és munkatársainak azon érdeme, ami a BITEF grafikai identitása terén elért eredményeihez fűződik, hiszen erőt és lendületet, példát és buzdítást adott számos ifjú kezdőnek, akik ma már a saját útjukat járják.

SZOMBATHY Bálint